

МОТИВИ към проект на Закон за Национален институт по метеорология и хидрология

Причини, които налагат приемането на закона

С § 1 от Преходните и заключителни разпоредби на приетия Закон за държавния бюджет на Република България за 2019 г., считано от 1 януари 2019 г. Националният институт по метеорология и хидрология (НИМХ) от основно звено при Българската академия на науките е преобразуван в Национален институт по метеорология и хидрология като юридическо лице, чийто ръководител е разпоредител с бюджет по бюджета на Министерството на образованието и науката. По този начин НИМХ е обособен като национална научна организация за осъществяване на оперативни дейности в областта на метеорологията, хидрологията и агрометеорологията, както и за научни изследвания, за научно-приложна, иновативна и образователна дейност. НИМХ има задължения от национална значимост по Закона за водите, Закона за защита при бедствия, Закона за чистотата на атмосферния въздух и по други подзаконовни нормативни актове. НИМХ е и националната хидрометеорологична служба на Република България и официален представител на България в Световната метеорологична организация (СМО) към Организацията на обединените нации (ООН), Европейския център за средносрочна прогноза на времето, Европейската организация за разработване на метеорологични спътници (EUMETSAT) и др. Освен научноизследователска дейност, в института се извършват и приоритетни оперативни дейности за поддържане функционирането на мониторинговата система от станции на територията на страната, необходими както за работата на редица министерства и ведомства, така и за осигуряване предотвратяването на рисковете за населението и икономиката на Р България и съседните страни.

Действащата към момента законова рамка показва следните слабости, които пречат на НИМХ да функционира пълноценно и да изпълнява националните и международните си дейности, което освен че демотивира учените и специалистите, работещи в него е пречка за постъпването на високо подготвени млади кадри, което би могло да доведе до постепенна загуба на капацитет в областта на метеорологията, хидрологията и агрометеорологията, а именно:

- Регламентираният в § 1 от Преходните и заключителни разпоредби на Закон за държавния бюджет на Република България за 2019 г. статут на НИМХ не

позволява НИМХ да бъде автономна институция – като научна организация, извършваща научни изследвания и оперативни дейности в областите метеорология, хидрология и агрометеорология, същевременно с това осъществяваща оперативни дейности в посочените области и като Националната хидрометеорологична служба на Република България. В правилника не са регламентирани функциите на НИМХ, не са посочени прецизно и изчерпателно дейностите, които НИМХ осъществява в национален и международен план. Във връзка с това съществува необходимост да се утвърди автономността на НИМХ, да се посочат неговите функции и да се опишат изчерпателно и прецизно дейностите му.

- Като юридическо лице, чийто ръководител е разпоредител с бюджет по бюджета на Министерството на образованието и науката, дейността на НИМХ (съгласно чл. 18 от правилника) се финансира от: държавния бюджет, приходи, проекти и програми, финансирани от Европейския съюз и от други международни организации и от безвъзмездно получени средства. Посоченият механизъм за финансиране и формиране на бюджет не е подходящ предвид важността на цялостната дейност на НИМХ. Това оказва негативни въздействия във връзка с ограничените възможности на НИМХ да проявява гъвкавост при разпределението на средствата от бюджета си. В допълнение следва да се посочи, че фиксираните средства за работна заплата на персонала в НИМХ ограничават възможностите да се заплаща за работа на учените и специалистите по допълнителни договорни задачи и проекти, което демотивира персонала. Това е проблем във връзка с изпълнението на основните дейности на НИМХ предвид значимостта им за държавата и обществото. В тази връзка е идентифицирана необходимостта на НИМХ да бъде юридическо лице със статут на второстепенен разпоредител с бюджет към министъра на образованието и науката и да съставя, изпълнява и отчита делегиран бюджет.

- С оглед коректността на данните за климатичните промени е от основно значение да се извършват непрекъснати дългогодишни измервания на метеорологичните параметри на едно и също място. Относно станциите, където се извършват метеорологични измервания, собствеността е предимно частна държавна. Това дава възможност за различни претенции относно посочените имоти (най-често във връзка с реституция). В случай че посочените претенции бъдат удовлетворени, следва преместване на станции, където в продължение на десетилетия се извършват непрекъснати метеорологични измервания. Същевременно съгласно чл. 19, ал. 2 от

правилника „Недвижимите имоти, предоставени от държавата на НИМХ, са държавна публична собственост, съответно държавна частна собственост“. Това не гарантира извършване на непрекъснати дългогодишни измервания на метеорологичните параметри на едно и също място и в тази връзка ограничава възможностите на държавата да прави политики, свързани с климатичните промени, основани на коректни данни. На тази база е идентифицирана необходимост собствеността на имотите на НИМХ да е публична държавна.

- В правилника липсват също така ясни и изчерпателни регламенти относно органите за управление, структурата и работното време на работниците и служителите му. За изпълнение на своите задачи НИМХ се нуждае от специалисти, работещи при различни и специфични условия на труд – на денонощен режим, във високопланинските станции, в хидрометеорологичните обсерватории в населените места и др. В правилника не са отразени спецификите относно труда на специалистите. В допълнение, поради системно недостатъчно финансиране в последните години (още бидейки към БАН) НИМХ изпитва прогресивен недостиг на кадри, включително на висококвалифицирани специалисти. Липсата на трайно уреждане на статута на НИМХ, гарантиращо устойчивостта и стабилитета му ще съдейства за задълбочаване на посочения проблем.

Гореизложените проблеми са неразрешими в рамките на съществуващото законодателство и с оглед тяхното преодоляване е необходимо статутът на НИМХ, неговите функции и дейности, управление и устройство, структурата на НИМХ и работното време, както и имуществото и финансирането му да се уредят трайно със Закон за НИМХ. Законът за НИМХ ще уреди трайно обществените отношения, свързани както с научноизследователската дейност и същност на НИМХ, така и с дейността му като националната хидрометеорологична служба на Република България, извършвана в полза на държавата и гражданите, каквато е и практиката на повечето европейски страни по отношение на подобните им структури.

Цели, които се поставят

Приемането на Закон за НИМХ е законодателно действие в контекста на усилията на Република България за подобряване на екологичната обстановка в държавата и за повишаване на качеството на метеорологичното и хидрологичното

обслужване и на научните изследвания в областите метеорология, хидрология и агрометеорология.

С приемането на Закон за национален институт по метеорология и хидрология в стратегически план ще се създадат по-благоприятни условия за стабилност, устойчивост и стратегическо развитие на НИМХ като институция и в тази връзка – за повишаване на сигурността и безопасността на гражданите, институциите и бизнеса. Ще се повиши международният авторитет на Република България във връзка с отговорностите ѝ по отношение на хидрометеорологичното обслужване на държавата и на научните изследвания в областите метеорология, хидрология и агрометеорология. За постигане на посочените стратегически цели са поставени следните оперативни цели – трайна правна регулация на статута на НИМХ, на неговите функции и на дейностите за тяхното осъществяване, трайно обезпечаване на финансирането им, създаване на условия за по-ефективни политики на НИМХ относно човешките ресурси и повишаване качеството на хидрометеорологичното обслужване на държавата и на научните изследвания в областите метеорология, хидрология и агрометеорология.

С приемането на закона НИМХ ще стане юридическо лице със статут на второстепенен разпоредител с бюджет към министъра на образованието и науката и съставя, изпълнява и отчита делегиран бюджет и като национална автономна научна организация в областите метеорология, хидрология и агрометеорология ще осъществява оперативни дейности в посочените области и ще е Националната хидрометеорологична служба на Република България.

Приоритетна цел на закона за НИМХ е да се гарантира стабилността, устойчивостта и автономността на НИМХ. В допълнение ясният, регламентиран в закон имуществен и финансов статут на НИМХ също е гаранция за автономност на НИМХ. Така ще се осигури както преодоляването на застоя в техническо отношение, така и развитието и възпроизводството на мрежите за мониторинг, на специализирани системи за ранно предупреждение за риск в случаи на природни бедствия от хидрометеорологичен произход и др. Трайното обезпечаване на ясни механизми на финансиране ще създаде благоприятна база както за конкурентно възнаграждение и привличане на учени и специалисти, така и за допълнителна квалификация на служителите с цел поддържане високо ниво на професионални компетентности.

Постигането на всички горепосочени цели се гарантира както от ясните и прецизни законови регламенти, така и от регламентите относно устройството и управлението на НИМХ.

Осъществяването на целите на Закона за НИМХ е в подкрепа на усилията на българската държава за повишаване качеството на метеорологичното обслужване и на научните изследвания в тази връзка и се обуславя в контекста на политиките за националната сигурност на Република България и по-конкретно в аспект екологична сигурност.

Финансови и други средства, необходими за прилагането на новата уредба

Тъй като Националният институт по метеорология и хидрология, създаден със Закон за НИМХ, се предвижда да бъде правоприемник на преобразувания Национален институт по метеорология и хидрология съгласно § 1 от Преходни и заключителни разпоредби на Закона за държавния бюджет на Република България за 2019 г. няма да бъде създадена нова административна структура, за чието функциониране да бъдат необходими допълнителни средства.

Националният институт по метеорология и хидрология (НИМХ) ще прилага делегиран бюджет, който дава право на генералния директор:

1. на второстепенен разпоредител с бюджет;
2. да извършва компенсирани промени по плана на приходите и разходите, като уведомява за това първостепенния разпоредител с бюджет;
3. да се разпорежда със средствата на НИМХ;
4. да определя броя и числеността на персонала на общите и на специализираните структурни звена в НИМХ в рамките на общата численост.
5. да определя индивидуалните възнаграждения на персонала в рамките на утвърдените разходи по бюджета на НИМХ за съответната бюджетна година.

Установеното към края на годината превишение на постъпленията над плащанията по бюджета на НИМХ ще се включва в бюджета на института за следващата година, като необходимите за целта средства ще се разчитат по бюджета на Министерството на образованието и науката.

В делегирания бюджет на НИМХ се включват разходи за сметка на:

1. средства от държавния бюджет чрез бюджета на Министерството на образованието и науката за изпълнение на основните функции по чл. 5, ал. 1 и за развитие на материалната база;

2. трансфери от други бюджети за изпълнение на дейности на НИМХ, възложени със закон;

3. приходи от реализация на интелектуални и други продукти, от сключени договори с физически и юридически лица и от помощи и дарения;

4. установеното към края на предходната година превишение на постъпленията над плащанията по бюджета на НИМХ.

Стабилността във времето на националната хидрометеорологична мрежа ще се гарантира с обявяването на имотите, които НИМХ управлява като публична държавна собственост.

Очаквани резултати от прилагането на новата уредба

Ясната и стабилна нормативна уредба, какъвто е предлагания Закон за НИМХ ще регламентира правата и задълженията на института, както и ще осигури неговата автономност, стабилизирането и развитието на дейността му.

НИМХ ще може да проявява гъвкавост при разпределението на средствата от бюджета си и ще отпадне съществуващото ограничение да се заплаща за работата на учените и специалистите по допълнителни договорни задачи, което към момента демотивира персонала. Това от своя страна ще спомогне за преодоляване на проблемите при изпълнението на основните дейности на НИМХ предвид значимостта му за държавата и обществото и за задържане на висококвалифицираните учени и специалисти, работещи в НИМХ, както и ще привлече млади хора, тъй като те ще са убедени, че ще работят в стабилна във времето структура и ще имат перспектива за кариерно, включително и научно развитие.

Анализ за съответствие с правото на Европейския съюз

Предложеният проект на акт на Министерския съвет не е свързан с прилагането на европейското законодателство, поради което не се налага да бъде изготвена справка за съответствие с правото на Европейския съюз.